

Nr 422.

Av herr **Håstad**, om ökning av högsta antalet fullmäktige i valkrets vid kommunala val, m. m.

Enligt lag om kommunalstyrelse på landet, 34 §, skall enligt en i följd antagen lagändring kommun på i lagen angivna villkor kunna indelas i valkretsar vid val av kommunalfullmäktige. Enahanda gäller för köping vid val av köpingsfullmäktige men däremot ej för municipalsamhälle vid val av municipalfullmäktige. Rörande valkretsindelningen skall iakttagas "att varje krets kommer att utse minst tio, högst tjugu kommunalfullmäktige, efter den beräkningsgrund att i allmänhet inom varje krets en kommunalfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då kommunens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen". Vidare skall iakttagas, att delar av samma by eller kommun ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar, att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje samt att fullmäktige för hela kommunen, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna. I huvudsak samma bestämmelser gälla för städer, med det undantaget att maximumantalet fullmäktige där är satt till 30. I den nya kommunallag, som riksdagen antog vid 1953 års höstriksdag och som skall träda i kraft den 1 januari 1955, ha ifrågavarande stadganden rörande valkretsindelning överförts, varvid högsta antalet fullmäktige över hela linjen fixerats till 30.

Ifrågavarande stadganden rörande antalet mandat per valkrets kunna inte anses alltigenom klara eller tillfredsställande. Bestämmelserna om maximum och minimum äro de primära, och bestämmelserna att antalet fullmäktige i varje valkrets skall vara proportionellt lika stort äro de sekundära. Detta vinner stöd av lagtexten, i vilken införts uttrycket att antalet mandat inom varje valkrets "i allmänhet" skall vara proportionellt lika stort. Så har också stadgandet tolkas, när en länsstyrelse nyligen haft att på framställning fastställa en valkretsindelning (Finspångs köping). I detta fall hade vederbörande kommun, som väljer 40 fullmäktige, föreslagit två valkretsar, som enligt nämnda tolkning måste få 20 mandat vardera, trots att befolkningssiffran i de båda kretsarna förhöll sig som ungefär 70:30. Den stora under- resp. överrepresentation, som härigenom uppstod för väljarna i de bägga kretsarna, strider mot de grundsatser, som eljest gälla för offentliga val i vårt land, där man alltsedan proportionalismens införande — med de små undantagen i riksdagsordningen — varit enig om principen att vid valkretsindelning mandatantalet för varje valkrets skall avspegla befolkningstalet.

Det synes mig uppenbart att en valkretsindelning, som leder till ovan angivna under- resp. överrepresentation för väljarna, ej kan förlikas med den lika rösträttens idé. Man kan knappast föreställa sig att lagstiftarna, när de på sin tid inskötö orden "i allmänhet", åsyftade mer än någon ringa avvikelse från mandatproportionaliteten, som vore betingad av synnerliga skäl. Skulle vilka avvikelser från mandatproportionaliteten som helst tillåtas, kunna de hithörande bestämmelserna i framtiden inbjuda till att sådana valspekulationer, som paragrafen, enligt den utformning den i övrigt fått, just velat förhindra. Det kan tilläggas att 1950 års folkomröstnings- och valsätsutredning i sitt betänkande rörande den kommunala valkretsindelningen aldrig diskuterade spörsmålet om mandatens rättvisa fördelning på valkretsarna från ovan angivna synpunkter.

För att tillförsäkra varje valkrets sitt tillbörliga mandatantal synas mig två lagändringar böra vidtagas. Dels bör den nu gällande lagen om kommunalstyrelse på landet liksom lagen om församlingsstyrelse och lagen om församlingsstyrelse i Stockholm ändras, i likhet med vad redan skett beträffande övriga här berörda lagar, på så sätt att maximiantalet fullmäktige fastställs till 30. Dels bör uttrycket *i allmänhet* bortgå ur hela den hithörande lagstiftningen.

Höjningen av maximiantalet mandat till 30 bör ändras i lagen om kommunalstyrelse på landet, trots att dess giltighet utgår i år. Det torde få betraktas som ett rent förbiseende att ändringen inte föreslogs i fjol i samband med den höjning av den översta gränsen för stadsvalkretsarnas mandatsiffra, som då företogs. I den mån valkretsreglering redan företagits bör, sedan den här föreslagna lagändringen omedelbart trätt i kraft, vederbörande länsstyrelse företa en omräkning av mandatfördelningen i enlighet med det nya stadgandet. Vad kyrkfullmäktige beträffar torde dessa församlingar i regel ej vara större än att ett maximiantal av 30 kan förefalla onödigt högt tilltaget. Emellertid torde antalet kyrkfullmäktige i genomsnitt bli ungefär detsamma som antalet stads- och kommunalfullmäktige, och under sådana förhållanden tala de starkaste skälen för att i detta avseende tillämpa lika regler för mandattilldelningen i den borgerliga och för den kyrkliga kommunen.

När det gäller uttrycket "i allmänhet", kunde denna jämningsregel vara motiverad när antalet fullmäktige var mindre än som blivit fallet efter lagändringen i samband med kommunsammanslagningen. Regeln hade uppenbarligen sin största betydelse nedåt, dvs. den erbjöd en möjlighet att höja mandatantalet till minimisiffran 10 i smärre kretsar, som representerade ett naturligt valkretsområde. Sedan mandatsiffrorna i den borgerliga kommunen nu höjts eller latituden mellan fullmäktiges maximum och minimum gjorts större, finns knappast längre något behov av en jämningsmöjlighet. Med en nedre gräns av 10 och en övre gräns av 30 bör det inte kunna möta någon svårighet att utforma en valkretsindelning, som tar hänsyn till geografiska eller demografiska förhållanden och samtidigt bygger på principen om fullt proportionell fördelning av mandaten på kretsarna.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag

dels att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i lagarna om kommunalstyrelse på landet, om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm att i de samfälligheter, där valkretsuppdelning sker för kommunal-, köpings- och kyrkofullmäktigeval, siffran för det högsta antalet fullmäktige i valkrets skall höjas från 20 till 30,

dels att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar i de ovannämnda lagarna, liksom i lagarna om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm jämte den av 1953 års riksdag beslutade nya kommunallagen, vilka utesluta varje undantag från regeln att antalet mandat inom varje valkrets vid fullmäktigeval skall vara proportionellt mot kretsarnas folkmängd.

Stockholm den 27 januari 1954.

Elis Håstad.
